

PHÁT TRIỂN SẢN PHẨM DU LỊCH TRẢI NGHIỆM HỌC ĐƯỜNG GẮN VỚI DI TÍCH LỊCH SỬ BÃI CỌC BẠCH ĐĂNG Ở QUẢNG NINH

Phạm Bình Quảng
Trường Đại học Hạ Long

Tóm tắt: Bài viết tập trung nghiên cứu phát triển sản phẩm du lịch trải nghiệm học đường gắn với di tích lịch sử Bãi Cọc Bạch Đăng (Quảng Ninh) – một minh chứng tiêu biểu cho chiến thắng Bạch Đăng năm 1288. Trên cơ sở phân tích giá trị lịch sử, văn hóa và giáo dục của di tích, tác giả chỉ ra thực trạng các chương trình tham quan hiện nay còn đơn điệu, thiếu tính trải nghiệm sâu sắc. Từ đó, bài báo đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục thông qua du lịch như: xây dựng chủ đề học tập gắn với lịch sử, thiết kế tài liệu trải nghiệm cho học sinh, ứng dụng công nghệ số (VR/AR), tổ chức hoạt động nhập vai, trò chơi mô phỏng và trải nghiệm nghề truyền thống. Những giải pháp này góp phần giúp học sinh tiếp cận lịch sử một cách trực quan, sinh động, qua đó bồi dưỡng lòng yêu nước và ý thức gìn giữ giá trị văn hóa dân tộc.

Từ khóa: Du lịch trải nghiệm học đường; Bãi Cọc Bạch Đăng; di tích lịch sử; giáo dục truyền thống; Quảng Ninh; học tập trải nghiệm; phát triển sản phẩm du lịch; giáo dục lịch sử.

DEVELOPING SCHOOL-BASED EXPERIENTIAL TOURISM PRODUCTS ASSOCIATED WITH THE BACH DANG STUFFED FIELD HISTORICAL SITE IN QUANG NINH

Abstract: This article focuses on researching the development of school-based experiential tourism products associated with the Bach Dang Stake Field historical site (Quang Ninh) – a typical testament to the Bach Dang victory in 1288. Based on an analysis of the historical, cultural, and educational value of the site, the author points out that current tour programs are monotonous and lack in-depth experiential elements. From there, the article proposes solutions to improve the effectiveness of education through tourism, such as: developing learning themes linked to history, designing experiential materials for students, applying digital technology (VR/AR), organizing role-playing activities, simulation games, and experiencing traditional crafts. These solutions contribute to helping students access history in a visual and vivid way, thereby fostering patriotism and awareness of preserving national cultural values.

Keywords: Experiential school tourism; Bach Dang Stake Field; historical relics; traditional education; Quang Ninh; experiential learning; tourism product development; history education.

Nhận bài: 01/04/2026

Phản biện: 09/05/2026

Duyệt đăng: 14/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Du lịch trải nghiệm học đường ngày nay không còn xa lạ với các em học sinh phổ thông từ bậc tiểu học đến trung học phổ thông. Trong đó các di tích lịch sử là điểm đến rất ý nghĩa để giáo dục truyền thống, những di tích đó không chỉ là minh chứng hiện hữu cho lịch sử hào hùng của dân tộc, mà còn là nơi khơi dậy niềm tự hào dân tộc, nơi bày tỏ lòng biết ơn đối với các thế hệ cha ông. Để các em cảm nhận thực tế để thêm yêu quê hương đất nước. Trong hàng nghìn các di tích trên đất nước Việt Nam nói chung và tỉnh Quảng Ninh nói riêng thì di tích Bạch Đăng – niềm tự hào của dân tộc, một mốc son chói lọi trong lịch sử chống ngoại xâm của cha ông ta. Di tích Bạch Đăng là sự lựa chọn của nhiều nhà trường trong tỉnh Quảng Ninh và các tỉnh thành lân cận trong chương trình trải nghiệm giáo dục học đường

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái quát các di tích

Khu di tích lịch sử Bạch Đăng nằm trải bên tả ngạn sông Bạch Đằng và chi lưu sông Rút trên phạm vi tương đối rộng, gồm 11 điểm di tích trong

đó có 10 di tích nằm trên địa bàn trên địa bàn Thị xã Quảng Yên cũ và thành phố Uông Bí cũ (nay thuộc các phường: phường Quảng Yên, phường Phong Cốc, phường Liên Hòa gồm: một bến đò cỏ, hai cây lim, một miếu, hai đền, hai đình, ba bãi cọc và một đình nằm trên địa bàn phường Uông Bí). Trong phạm vi bài viết, tác giả chỉ tập trung giới thiệu di tích Bãi Cọc Bạch Đăng – minh chứng sống động đã làm nên chiến thắng Bạch Đằng 1288

2.2. Giá trị văn hóa, lịch sử – giáo dục truyền thống của di tích Bãi Cọc Bạch Đăng

Sông Bạch Đằng do sông Giá và sông Đá Bạc hợp lại còn có tên là sông Vân Cừ, dân địa phương gọi là sông Rừng. Sông Bạch Đằng là cửa ngõ đường thủy trọng yếu của miền Bắc. Từ đây, thuyền bè có thể đi các ngã sông, lên sông Hồng, vào kinh đô Thăng Long. Sông Bạch Đằng chỉ dài 10 km, nhưng lại là một trong những con sông có chiều rộng lớn nhất vùng Đông Bắc (1200m).

Từ xưa, sông Bạch Đằng đã nổi tiếng là một con sông hiểm trở. Bờ hữu ngạn là dãy núi đá

Tràng Kênh sừng sững những đỉnh nhọn và sườn lởm chởm. Dưới chân núi đá, chỉ có một lối hẹp thông với lòng sông. Từ chân núi Tràng Kênh đến cửa sông Chanh, có một ghềnh đá gọi là ghềnh Cốc chạy ngầm dọc theo lòng sông.

Trận địa cọc được bố trí ở hai địa điểm đó là bãi cọc đầm Yên Giang và bãi cọc đồng Vạn Muối. Đây là hai địa điểm vô cùng quan trọng, được ví như hai gọng kìm chặn đường rút quân của địch. Bên cạnh đó, đội quân thủy của ta dùng những thuyền nhỏ ra khiêu chiến dụ giặc vào nơi đã bố trí cọc, chờ nước thủy triều rút sẽ kết hợp với quân lính đóng ở dưới chân núi Tràng Kênh, núi U Bò và trại An Khê cùng đổ ra tấn công. Khi nước thủy triều rút, giặc bị nhử vào trận địa mai phục, quân ta ở hai bên bờ sông đã dùng tên lửa tầm dầu bắn vào các thuyền chạt đầy rơm khô lao vào thuyền giặc. Giặc bị đánh bất ngờ, hoảng loạn rút chạy. Quân ta được thế từ các nhánh sông và từ các trại lính đóng dưới chân núi đổ ra tấn công làm cho hàng trăm chiến thuyền của giặc bị tiêu diệt. Tướng Thoát Hoan phải chui vào ống đồng tháo chạy về nước. Với sự chỉ huy tài tình của tướng Trần Hưng Đạo và sự đoàn kết của nhân dân, nước Đại Việt đã đánh thắng được Nguyên Mông. Một lần nữa, dòng sông Bạch Đằng lại ghi dấu những chiến công chói lọi trong lịch sử chống giặc ngoại xâm của dân tộc.

Bãi cọc Yên Giang thuộc xã Yên Giang được tổ chức khai quật năm 1958. Vị trí bãi cọc này trước kia nằm ở cửa sông Chanh, sát liền với sông Bạch Đằng, kết hợp với dải đá ngầm Ghềnh Chanh tạo thành một phòng tuyến quan trọng, chặn đường rút lui của quân giặc theo đường sông Chanh qua cửa Lạch Huyện ra biển.

Bãi cọc đồng Vạn Muối thuộc thôn Đồng Cốc, xã Nam Hòa được tổ chức khai quật năm 2005. Vị trí bãi cọc này trước kia nằm ở cửa sông Rút.

Sát liền với sông Bạch Đằng còn bãi cọc đồng Má Ngựa thuộc thôn Hưng Học, xã Nam Hòa được tổ chức khai quật năm 2010. Vị trí bãi cọc này trước kia nằm ở cửa sông Kênh, sát liền với sông Rút.

Việc phát hiện các bãi cọc: Yên Giang, Vạn Muối, Má Ngựa đã cho thấy quy mô rất rộng lớn, có tính chất phòng thủ chiến lược cao của trận chiến lịch sử. Các bãi cọc được bố trí ở những vị trí rất hiểm yếu, vừa có khả năng thu hẹp các dòng chảy, vừa phối hợp với các ghềnh đá tạo vật cản cho thuyền và gây khó khăn cho tác chiến trên bờ, trong trường hợp đổ bộ.

Dựng trận địa cọc Bạch Đằng tại khu vực có hai dải đá ngầm Ghềnh Cốc, Ghềnh Chanh, quân dân ta đã khóa chặt đường tháo lui ra biển của 600 chiến thuyền với 4 vạn binh tướng Nguyên – Mông trong lần thứ ba chúng xâm lược nước ta, khiến chúng bị tiêu diệt hoàn toàn. Chiến công lừng lẫy này đã góp vào trang sử chống ngoại xâm của dân tộc ta một mốc son chói lọi, là trận thủy chiến chiến lược đại thắng lớn nhất.

Mặt khác, chiến công này cũng là một minh chứng có sức thuyết phục cao cho tài chiến lược và chiến thuật của danh tướng Trần Hưng Đạo.

Chính vì thế, mỗi cây cọc Bạch Đằng được tìm thấy ở các bãi cọc là minh chứng về cuộc bể dâu trên mảnh đất này, xứng đáng được tôn vinh như một chiến binh cảm tử trong cuộc đấu tranh giữ nước của dân tộc ta.

Bãi cọc Bạch Đằng cùng với đền Trần Hưng Đạo, miếu Vua Bà, Bến Đò Rừng... đã trở thành nguyên gốc di tích, minh chứng cho sự kiện lịch sử ngày 9/4/1288 với kết quả hơn 400 chiến thuyền và hơn bốn vạn quân xâm lược Nguyên Mông đã bị quân dân nhà Trần tiêu diệt và bắt sống trên sông Bạch Đằng. Đây là chiến thắng vĩ đại trong lịch sử chống giặc ngoại xâm phương Bắc của dân tộc Việt Nam.

Di tích Bãi cọc Bạch Đằng được Bộ Văn hoá xếp hạng là di tích quốc gia theo Quyết định số 191/VH-QĐ ngày 22/3/1988. Được Thủ tướng Chính phủ xếp hạng là Di tích Quốc gia đặc biệt theo Quyết định số 1419/QĐ-TTg ngày 27/4/2012

2.3. Phát huy giá trị văn hóa - lịch sử của di tích Bãi cọc Bạch Đằng thông qua tour du lịch trải nghiệm thực tế

Học đi đôi với hành, gắn lí thuyết với thực tiễn trong những năm gần đây không chỉ còn là khẩu hiệu lý thuyết mà đã và đang được thực hiện rất tốt ở các bậc học phổ thông. Ngoài các giờ học trên lớp, các em còn được trải nghiệm thực tế. Ở cụm di tích Bạch Đằng trong những năm gần đây không chỉ đón các trường trong tỉnh Quảng Ninh mà luôn có những đoàn học sinh trải nghiệm đến từ nhiều tỉnh thành lân cận.

Tuy nhiên hầu hết các chương trình đến với di tích chỉ mới dừng lại ở việc nghe giới thiệu chung, dâng hương tại đền Trần Hưng Đạo – một di tích trong quần thể di tích Bạch Đằng, rồi tham quan thuận túy. Nhà trường, Ban quản lí di tích, các công ty lữ hành chưa có những hoạt động thực sự tạo dấu ấn đối với các em học sinh khi đến thăm di tích lịch sử quốc gia đặc biệt này, chưa thực

sự tương xứng với tầm vóc của di tích, cũng như chưa giúp các em hiểu sâu sắc về lịch sử hào hùng của cha ông. Chính vì vậy, tác giả đề xuất một số giải pháp sau đối với chương trình trải nghiệm thực tế cho các em học sinh tại di tích Bãi cọc Bạch Đằng:

Đối với nhà trường phổ thông trong mỗi năm học xây dựng chủ đề trải nghiệm, như: Hào khí Đông A – khơi nguồn lòng yêu nước. Với chủ đề này phù hợp với đối tượng học sinh THCS và THPT.

Chuẩn hóa Giáo án Du lịch (Sổ tay Trải nghiệm); Biên soạn tài liệu nhỏ (Quiz game, câu hỏi thu hoạch) phát cho mỗi học sinh trước chuyến đi để các em ghi chép, chấm điểm thay cho bài kiểm tra Lịch sử/Giáo dục công dân trên lớp. Điều này sẽ phát huy khả năng tự học của các em, phát huy tinh thần chủ động học tập thay vì chỉ tiếp thu thụ động

Tổ chức học lịch sử trực quan qua bãi cọc và hiện vật tại bảo tàng.

Đối với Ban quản lý di tích Bạch Đằng

Số hóa và Trục quan hóa Di tích: Ứng dụng công nghệ VR/AR (thực tế ảo) tại các nhà trưng bày di tích Bạch Đằng để học sinh xem lại thước phim mô phỏng trận đánh 1288; Bảo đảm an toàn và các tiện ích tại khu di tích; Đội ngũ hướng dẫn viên phải được đào tạo kỹ năng sư phạm, biết cách truyền lửa và quản lý học sinh năng động.

Đối với các công ty lữ hành xây dựng chương trình, triển khai cụ thể với các hoạt động tại di tích, như: Nhập vai chiến binh: Tổ chức trò chơi mô phỏng (Teambuilding). Học sinh chia đội đóng vai quân nhà Trần bày binh bố trận, giải mật thư tìm hiểu về nghệ thuật quân sự độc đáo.

Thử thách “Cắm cọc Bạch Đằng”: Hoạt động thủ công mô phỏng việc vót nhọn cọc gỗ, tính toán khoảng cách và dòng chảy thủy triều tại Bãi cọc Yên Giang hoặc Bãi cọc Đồng Vạn, giúp lồng ghép kiến thức Vật lý, Địa lý vào Lịch sử.

Học nghề truyền thống: Ghé thăm làng nghề đan ngư cụ Hưng Học gần đó để học sinh tự tay đan những chiếc thuyền nan, trải nghiệm cuộc sống gắn liền với sông nước của cư dân Bạch Đằng xưa.

Bài học về lòng biết ơn: Tổ chức lễ tri ân (đối với học sinh cuối cấp) hoặc lễ báo công trong những dịp đặc biệt

III. KẾT LUẬN

Trong lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc, sông Bạch Đằng đã ba lần chứng kiến quân và dân ta chiến thắng oanh liệt quân xâm lược từ phương Bắc vào các năm 938, 981, 1288. Từ đó, trở thành dòng sông lịch sử, là biểu tượng của truyền thống chống giặc ngoại xâm của dân tộc Việt Nam. Chiến thắng Bạch Đằng năm 1288 dưới sự chỉ huy của Hưng Đạo Vương Trần Quốc Tuấn đã khẳng định sức mạnh của quân dân Đại Việt, phá tan âm mưu lấy nước ta làm căn cứ xâm lược các nước phương Nam, ngăn chặn sự bành trướng của đế quốc Nguyên - Mông xuống Đông Nam Á. Giáo dục gắn với thực tiễn thông qua các chương trình trải nghiệm là một hoạt động rất ý nghĩa. Đặc biệt các điểm đến là các di tích lịch sử, hoạt động này không chỉ là hoạt động thay đổi không gian học tập mà còn giúp các em hiểu hơn về truyền thống hào hùng của lịch sử nước nhà, xây dựng lòng tự tôn dân tộc, để các em thêm hiểu, thêm yêu tổ quốc Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Ủy ban Nhân dân tỉnh Quảng Ninh. (2001). *Địa chí Quảng Ninh, Tập 1*. Hà Nội: Nxb. Thế giới.

Ủy ban Nhân dân tỉnh Quảng Ninh. (2003). *Địa chí Quảng Ninh, Tập 3*. Hà Nội: Nxb. Thế giới.

Phan Thị Huệ, Nguyễn Thị Thu Hằng, Phạm Bình Quảng (2016) Giáo trình Di tích và danh thắng tiêu biểu Quảng Ninh, Trường Đại học Hạ Long